

**ЦЕНТРАЛНА КОМИСИЯ ЗА БОРБА СРЕЩУ ПРОТИВОСОБЩЕСТВЕНИТЕ
ПРОЯВИ НА МАЛОЛЕТНИТЕ И НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ
КЪМ МИНИСТЕРСКИ СЪБЕТ**

Д О К Л А Д

**СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА ПРЕСТЪПНОСТТА И
ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИТЕ ПРОЯВИ НА МАЛОЛЕТНИТЕ И
НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ. ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СРЕЩУ ТЯХ.
ДЕЙНОСТ НА ЦЕНТРАЛНАТА И МЕСТНИТЕ КОМИСИИ ЗА БШМН
2014 ГОДИНА**

**СОФИЯ
2015**

СЪДЪРЖАНИЕ

	стр.
1. Криминални деяния, извършени от малолетни и непълнолетни	2
2. Криминални деяния, извършени от малолетни	2
3. Престъпления при непълнолетните	3
4. Водени на отчет и преминали през ДПС малолетни и непълнолетни	6
5. Противообществени прояви	8
6. Проституция при ненавършилите пълнолетие	10
7. Безнадзорност сред децата	10
8. Основни криминогенни фактори за престъпността и противообществените прояви на малолетни и непълнолетни	11
9. Деца, пострадали от престъпления	13
10. Дейност на местните комисии за БППМН по възпитателните дела	15
11. Дейност по отношение на безотговорните родители	20
12. Превантивна дейност на местните комисии	21
13. Организационно състояние на местните комисии	33
14. Дейност на Централната комисия за БППМН	34

В изпълнение на чл. 7 ал. 2 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН), Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЦКБППМН) всяка година изготвя доклад – анализ на състоянието и тенденциите на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, престъпленията, извършени срещу деца, както и за дейността на Централната и местните комисии за БППМН. Този доклад се изготвя и в изпълнение на чл. 8, ал. 4 от ЗБППМН относно информирание на обществеността за състоянието и тенденциите на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните; за мерките за възпитателно въздействие; за рисковите ситуации, при които малолетни и непълнолетни могат да бъдат въвличани в извършването на противообществени прояви и престъпления.

При изготвяне на ситуационния анализ за 2014 г. е използвана информация от Националния статистически институт (НСИ) по зададени от ЦКБППМН индикатори; от Министерство на вътрешните работи (МВР); от Върховна касационна прокуратура (ВКП); от Министерство на образованието и науката (МОН), както и от годишните доклади на местните комисии за БППМН.

1. Криминални деяния, извършени от малолетни и непълнолетни

Данните за 2014 г. показват, че при криминалните деяния, извършени **общо от малолетни и непълнолетни се констатира устойчивост**. Същевременно е налице и **устойчивост на относителния им дял за последната година** спрямо общо разкритите престъпления, извършени от лица от всички възрастови групи. *(Приложение 1)*

Анализът на данните показва, че криминалните деяния, извършени от малолетни бележат устойчивост. При непълнолетните се наблюдава съществено намаление. *(Графика 1)*

2. Криминални деяния на малолетните

Данните от таблица № 2 показват **устойчивост при броя на деянията и броя на техните извършители, като остават устойчиви и коефициентите за брой деяния на един извършител и брой извършители на едно деяние**. *(Приложение 2)*

Структурата на криминалните деяния, извършени от малолетни като цяло остава непроменена, като стойностите на различните видове деяния варират през годините в определен диапазон. **Преобладават кражбите – 84%**, което представлява **увеличение на относителния дял с 6 пункта спрямо предходната 2013 г., когато са били 78% от всички криминални деяния, извършени от малолетни.** (Приложение 3)

През 2014 г. се наблюдава увеличение на кражбите като цяло с 11% спрямо предходната година. По-съществено е нарастването на броя на взломните и селскостопанските кражби, които са съществени характеристики на битовата престъпност, въпреки известното намаление при домовете кражби. Голяма част от тези престъпления остават неразкрити, включително и поради неподаване на заявителски материал от потърпевши лица, което задълбочава проблема.

При грабежите е налице намаление.

Тенденция на увеличение има и при противозаконното отнемане на МПС.

При палежите се констатира увеличение.

Устойчив е броят на деянията против реда и общественото спокойствие, но с известно нарастване при хулиганството.

Въпреки, че броят на криминалните деяния на малолетните, свързани с наркотици са с нисък относителен дял, обезпокоителен е фактът, че за последната година броят им се е удвоил.

3. Престъпления на непълнолетните

При непълнолетните, през предходната година, се констатира значително намаление на извършените престъпления и на броя на техните извършители. (Приложение 4)

Структурата на престъпленията при непълнолетните остава като цяло непроменена. И през 2014 г. непълнолетните са извършили типичните за тази възрастова група престъпления.

Продължават да **доминират кражбите.** Те съставляват **46%** от всички разкрити престъпления, извършени от непълнолетни, което показва значително намаление на относителния им дял спрямо предходната година, когато са били 64%.

Данните показват **значително намаление на броя на почти всички видове кражби** – особено на домовете, взломните и джебчийските.

Намалел е чувствително и броят на грабежите, извършени от непълнолетни.

При отнемането на МПС също се регистрира намаление.

Устойчивост показва броят на престъпленията против реда и общественото спокойствие, но при хулиганството се наблюдава увеличение.

Незначително са се увеличили и престъпленията, свързани с наркотици. Почти всички са били по чл. 354 "а" от НК, свързани с производство, притежаване, разпространение и пренасяне на наркотични вещества. Осем престъпления са свързани с отглеждане на растения, използвани за производство на наркотици (чл. 354 „в" от НК).

(Приложение 5)

При най-тежките престъпления против личността има устойчивост. Изнасилванията обаче са се увеличили двойно. Сериозността на проблема е в трайния отпечатък върху психиката на потърпевшите и моралната деградация на извършителите.

По данни на Върховната касационна прокуратура (ВКП) през 2014 г. териториалните прокуратури са наблюдавали общо 2888 (3281 през 2013 г. и 3319 през 2012 г.) досъдебни производства срещу непълнолетни за престъпления от общ характер. Запазва се тенденцията на намаление, като броят им намалява значително през последната година.

През 2014 г. решенията по същество дела срещу непълнолетни от прокуратурата са били 2405 (при 2734 през 2013 г. и 2780 през 2012 г.). В това отношение също се е наложила тенденция на намаление. **През миналата година се наблюдават най-ниските стойности на решенията от прокуратурата дела, в сравнение с предходните 6 години.**

През 2013г. в съда с обвинителен акт срещу непълнолетни са били внесени 1461 (при 1840 дела през 2013г. и 1864 дела през 2012 г.), което също показва тенденция на намаление. Предадени на съд през 2014 г. са били 1839 непълнолетни. По този показател също има намаление в сравнение с предходните години.

Очертава се тенденция на нарастване на броя на предложенията от прокуратурата до МВР за налагане на възпитателни мерки по ЗБПМН – 464 предложения, при 456 през 2013 г. и 445 през 2012 г. В тези случаи, съгласно чл. 61 от НК, прокурорът е преценил, че деянието не представлява голяма обществена опасност, извършено е поради увлечение и лекомислие и поведението на непълнолетния може да бъде коригирано с налагане на възпитателни мерки по чл. 13 от ЗБПМН.

Данните на ВКП сочат значително намаление на броя на осъдените през 2014 г. непълнолетни - 1681 при 2069 през 2013 година.

С най-висок дял – 64% (58% през 2013 г.) от наложените наказания са „обществено порицание” и „пробация” – на 1072 непълнолетни лица. Условно осъждане е приложено в 38% от случаите.

Ефективно изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода” е постановено в 174 случая (при 211 случая през 2013 г.), което съставлява 10% от всички осъдени непълнолетни.

Освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание е приложено в 43 случая.

Съдът е наложил 34 възпитателни мерки по ЗБППМН без откъсване от семейната среда, а спрямо други 11 непълнолетни - „настаняване във възпитателно училище – интернат“ (ВУИ).

В поправителния дом (ПД) към Министерството на правосъдието в гр. Бойчиновци към 01.01.2015 г. са били настанени 62 момчета лишени от свобода. От тях 57 са непълнолетни и 5 са навършили пълнолетие в дома по време на изтърпяване на наказанието. Осъдени са 48 непълнолетни и 5 пълнолетни; подсъдими – 8 и обвиняеми – 1. От всички настанени 8 са постъпили за втори и последващ път.

В ПД непълнолетните се разпределят по групи в 5 отделни зони под ръководството на инспектори – педагози и психолози. Средно в група са от 6 до 10 непълнолетни, настанени по 3-4 в спално помещение. С цел придобиване на знания и умения по определена професия е проведен курс за готвачи, в който всичките 10 участници са положили успешно изпитите и са получили сертификат. Работено е в групови програми за социални умения - ръчен труд и озеленяване. За религиозното възпитание и задоволяване на духовните потребности на осъдените непълнолетни се провеждат курсове за запознаване с Библията, тълкуването на Новия Завет, основни понятия на религията и други. С възпитаниците се осъществяват и програми по първоначална компютърна грамотност, компютърна текстообработка; създаване на компютърна презентация; литературен арт-клуб; ограмотителен курс за неграмотните; беседи за наркотиците и вредата от тях; корективно-поведенчески програми и други.

Специфичен вид **престъпления и противообществени прояви са свързани с ж.п. транспорта.** През 2014 г. по данни на отдел “Транспортна полиция” към ГДНП са регистрирани 74 случая на хвърляне на твърди предмети и камъни по подвижни ж.п. състави, което е значително намаление спрямо предходната година, когато са били

109 случая. Установени са 27 извършители, от които 19 малолетни и 6 непълнолетни лица. В резултат на тази дейност през годината са счупени 67 броя подвижни и неподвижни стъкла на локомотиви и вагони, спрямо 100 броя през 2013 г. Пострадали са 2-ма граждани.

В 24 случая принудителното спиране на влакове е било в резултат на умишлена и целенасочена престъпна дейност, която се наказва по Закона за железопътния транспорт. Установени са общо 69 извършители на тези престъпления, от които 4 малолетни и 3 непълнолетни лица.

Установени са общо 69 извършители, от които 3 малолетни и 2 непълнолетни лица. Участието на малолетни като активни извършители на тези деяния показва ясно изразена девиация и формирани нагласи за престъпно поведение. Значимостта на проблема изисква по-ефективни мерки от всички правозащитни органи и органите по превенция на асоциалното поведение.

4. Водени на отчет и преминали¹ през детски педагогически стаи малолетни и непълнолетни

По данни на НСИ, броят на водените на отчет в детските педагогически стаи (ДПС) малолетни и непълнолетни през последната година леко е нараснал, като през същия период леко се е увеличило и детското население от 8 до 17 навършени години. **Коефициентът на водените на отчет в ДПС на 100 000 от детското население (между 8 и 17 навършени години) запазва устойчивост.** (Приложение б)

Данните на НСИ за десетгодишния период относно преминалите и водените на отчет в ДПС малолетни и непълнолетни показват следното: (Приложение 7)

При анализа по пол и възраст на преминалите и водените на отчет в ДПС могат да бъдат посочени някои **особености**:

- при **преминалите** се наблюдава **значително намаление** с 17% спрямо предходната година. Тенденцията на намаление от 2011 г. продължава;

- при **малолетните, преминали през ДПС** е налице намаление в абсолютни стойности и устойчивост в относителния им дял; значително е намалял в абсолютни стойности и броят на малолетните момичета, както и относителният им дял;

¹ Преминали през ДПС са малолетни и непълнолетни, извършили малозначителни деяния, за които еднократната намеса на полицейски органи е била достатъчна и няма основания за завеждане на отчет в ДПС.

- при непълнолетните, преминали през ДПС има съществено намаление на броя им в абсолютни стойности, като се запазва устойчивост на относителния им дял; при непълнолетните момичета също се констатира значително намаление в абсолютни стойности и устойчивост на относителния им дял спрямо предходната година;

- при водените на отчет се наблюдава незначително **увеличение на броя им** спрямо предходната година;

- при малолетните, водени на отчет в ДПС, се констатира леко увеличение в абсолютен брой, при устойчивост на относителния им дял. Нараснал е и броят на малолетните момичета, при устойчивост на относителния им дял;

- продължава тенденцията на намаление от 2011 г. на броя на непълнолетните, водени на отчет, както и на относителния им дял. Намалява и броят на непълнолетните момичета в абсолютни стойности и относителен дял.

Може да се направи изводът, че **констатираното намаление на криминалната активност на преминалите и водените на отчет в ДПС е резултат и от повишаване на ефективността на превантивната дейност на местните комисии за БППМН и инспекторите ДПС.**

Анализът на данните на МВР показва, че броят на деянията, извършени от водените на отчет в ДПС **в съучастие на малолетни с непълнолетни** през 2014 г. е бил 693, докато през 2013 г. е бил 732, а през 2012 г. - 791. По този показател има тенденция на намаление от 5 години.

При водените на отчет, извършили криминални деяния в **съучастие с пълнолетни лица** също се констатира **петгодишна тенденция на намаление** от 1291 през 2010 г. на 897 през 2011 г., на 670 през 2012 г. и на 567 през 2013 г. и 453 през 2014 г.

Проблемът обаче продължава да бъде актуален, тъй като съизвършителството и особено съучастие с пълнолетни лица значително затруднява разкриваемостта и наказуемостта на извършените деяния. **Пълнолетните съучастници, които са подбудители и организатори на престъпленията оказват силно криминогенно влияние върху развитието на малолетните и непълнолетните в криминогенен риск, като им показват модели на престъпно поведение и формират у тях девиации в ранна възраст.**

Според данните от НСИ, **социалните характеристики на малолетните и непълнолетните, водени на отчет в ДПС**, са сходни с тези от предходните години:

- в **криминогенна (семейна и приятелска) микросреда** през 2014 г. са живели 12.3% (14.6% през 2013 г.) от всички деца, водени на отчет в ДПС. Криминогенното обкръжение и непълноценната семейна среда са силно действащ фактор за социални деформации и формиране на криминално поведение;

- в **социално-слаби семейства са живели 682 деца**;
- 12% от водените на отчет през 2014 г. **не учат и не работят**.

Данните на МВР за **водените на отчет в ДПС по етническа принадлежност** показват, че от общо водените през 2014 г. 44,0% (44,3% през 2013 г., 43,2% през 2012 г.) са били от българската етническа група; 6,0% (6,7% през 2013 г. и 6,7% през 2012 г.) – от турската етническа общност; 49,3% (48,5% през 2013 г. и 44,9% през 2012 г.) – от ромската етническа група и 0,5 (0,5% за 2013 г. и 0,5% през 2012 г.) от други етноси. По тези показатели и през 2014 г. дялът на водените на отчет роми е най-висок, в сравнение с другите етнически групи, като дори има тенденция на нарастване на относителния им дял.

5. Противопоществени прояви

През 2014 г. се запазват основните параметри в структурата на противопоществените прояви на малолетните и непълнолетните, преминали през ДПС. (Приложение 8 и Графика 8)

Анализът показва, че от 2011 г. се очертава тенденция на намаление на общия брой на лицата, извършители на противопоществени прояви.

При бягствата от дома се очертава тенденция на намаление.

Намалява като тенденция от 2010 г. броят на скитащите и просеци деца, като през последната година намалението е твърде значително.

Утвърждава се тенденция на увеличение от 2012 г. при преминалите през ДПС за употреба на наркотици.

Тенденция на намаление се наблюдава при преминалите през ДПС за проституиране от 2011 г. насам.

По данни на МВР преминалите през ДПС за **употреба на наркотици и алкохол** малолетни и непълнолетни през 2014 г. са били 635 деца (640 през 2013 г., 616 през 2012 г.). Според същата обобщена оперативна информация преминалите за проституция

през 2014 г. са били 53 деца (51 през 2013 г. и 88 през 2012 г.). През ДПС за безнадзорност, скитничество и просия през 2014 г. са преминали 1612 деца, което е съществено намаление с 8% спрямо 2013 г., когато са били 1761 деца.

По данни на МВР **през петте дома за временно настаняване на малолетни и непълнолетни (ДВНМН)** през 2014 г. са преминали 1132 малолетни и непълнолетни (1190 през 2013 г., 1211 през 2012 г.). **Очертава се тенденция на намаление.** От тях 928 са непълнолетни и 204 малолетни. За скитничество и просия са били настанени 68 деца при 83 деца през 2013 г. и 105 през 2012 г.). За бягство от ВУИ – 235 деца (250 през 2013 г. и 208 деца през 2012 г.) За бягства от СПИ и ДДЛРГ са били настанени 320 деца (384 през 2013 г. и 417 деца през 2012 г.). За бягство от дома – 185 деца, при 246 през 2013 г. и 212 деца през 2012 г.). За безнадзорност, съпроводена с противообществени прояви – 307 деца (218 през 2013 г. и 266 през 2012 г.).

Повече от половината от преминалите през ДВНМН – 54% **са били от ромски произход**, 22% - от български произход, 8% - от турски произход и други - 16%.

Два и повече пъти са били настанявани 17% от всички малолетни и непълнолетни, преминали през ДВНМН, което показва трайно формиран асоциални нагласи у тези деца и криминогенна социална среда.

Отпадането от училище е силно действащ криминогенен фактор. По данни на НСИ през учебната 2013-2014 г. 11 082 деца са напуснали училище, като през учебната 2012-2013 г. са били 11 689, а през 2011-2012 г. - 12 294. От всички отпаднали 48% са момичета. **Констатира се тенденция на намаление на отпадналите от училище.** Най-съществените причини за отпадане от училище са семейни - 5080 (5644 през предходната учебна година); заминали в чужбина – 4905 (4234 през предходната учебна година), което бележи съществено нарастване; нежелание да учат – 1018 (1025 през предходната учебна година), преместили се в друго училище, за които няма потвърждение, че са продължили образованието си – 648 (654 през предходната година); навършили 16 г. (задължителна възраст за образованието) – 448 (376 през предходната година). По здравословни причини са напуснали 252 деца и други – 59 деца. От общообразователните училища са отпаднали най-много деца – 11 806. Повече от половината – 6441, т. е. 54% (6336 през предходната учебна година) от отпадащите са били между 5 и 8 клас, от които 49% момичета, а от 1 до 4 клас са били 5365, т. е. 45% (5218 през предходната учебна година), от които 46% момичета. Повечето от тези деца са от ромски произход.

6. Проституция при ненавършилите пълнолетие

Проституцията сред малолетните и непълнолетните уврежда психичното и социално развитие на личността и води до дълбоки травми и деформация на ценностната система. Проституиращите деца често са жертви на криминални групи и организирана престъпна дейност. В същото време, съгласно Минималните стандартни правила на ООН за правораздаване при непълнолетните, проституцията се определя като противообществена проява. Действието на правилата се отнася и до деяния, които по своята същност не са престъпления и не биха били обект на интервенция от страна на държавата, ако са извършени от пълнолетен (употреба на алкохол, бягство от училище, неспазване на училищната дисциплина, бягство от дома, наркотици, проституция и т. н.) Целта е чрез предприемане на възпитателни мерки за такива деяния, маловръстните да бъдат предпазени от формиране на трайни нагласи за асоциално поведение.

По данни на МВР през 2014 г. най-много проституиращи малолетни и непълнолетни са установени в областите: София-град, Добрич и Пловдив.

(Приложение 9)

Проблемът за сексуалната експлоатация на деца продължава да е актуален. Местните комисии за БППМН, съвместно с ОЗД, ДПС, органите на образованието и НПО продължат да работят за ограничаването на детската проституция чрез организирането на образователни и превантивни кампании и други форми, насочени особено към най-рисковите и най-уязвими групи момичета.

7. Безнадзорност сред децата

Безнадзорността поставя децата в ситуация на висок криминогенен и виктимен риск. Безнадзорните деца всекидневно са подложени на физическо, психично и сексуално насилие, недохранване, болести. Нарушени са техни основни права. В същото време те извършват противообществени прояви и престъпления – крадат, употребяват и разпространяват наркотични вещества, проституират и извършват хомосексуални услуги, просят, в много случаи проявяват агресия и насилие и нарушават правата на деца и възрастни. Особено тежък е проблемът при малолетните безнадзорни, които живеейки “на улицата” усвояват модели на поведение без социални правила и формират негативни ценности и морал.

По данни на НСИ броят на безнадзорните деца, установени от ДПС, значително е намалял. През 2014 г. са били 182, докато през 2013 г. са 213, а през 2012 г. – 203 деца. Малолетните безнадзорни са били значително повече от непълнолетните – 100, от които 44 момичета, докато непълнолетните са били 82, от които 33 момичета. Като общ брой от всички безнадзорни преобладават момчетата – 105, а момчетата – 77.

8. Основни криминогенни фактори за престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните

През 2014 г. няма промяна в действието на основните криминогенни фактори. По-съществените от тях са:

- **социално-икономически фактори** с индиректно негативно влияние върху социализацията на децата – нисък жизнен стандарт, безработица, бедност, лоши жилищни и битови условия;

- **социокултурни фактори**: деформация на ценности, съпроводена с ценностни модели, които толерират агресия, насилие в медии, интернет, компютърни игри, филми; недостатъчен избор и ограничен достъп до стойностни и полезни занимания на децата през свободното време и други;

- **социално-педагогически фактори** – занижен социален и институционален контрол; деформации в социалната среда; необхващане, отпадане и бягства от училище; проблеми, свързани с реда и дисциплината в училище; подценяване на възпитателната работа в училище; липса на ефективна система за гражданско образование; агресивни прояви и насилие сред учениците; недостатъчно добре развита система за психологична помощ и социално-педагогически услуги, особено в малките общини и други;

- **фактори, свързани с ниската правна култура и морал** - непознаване или пренебрегване на правни и морални норми; неизпълнение на основни разпоредби в наказателното законодателство, ЗБППМН, Закона за закрила на детето, Наредба № 1 на общините за обществения ред и сигурност, ограниченията за продажбата на алкохол и цигари на деца; посещенията в заведения след ограничителния час и т. н.

- **семейна среда** - криминогенност и конфликтност; насилие в семейството; негативни модели на поведение; ниско образование и култура на родителите; проблеми в общуването между родители и деца; безотговорност и безнаказаност на родители; слаб родителски контрол и незаинтересованост към проблемите на децата; емоционална и педагогическа занемареност и отчужденост в семейството; грешки, недостатъци, пропуски при възпитание на децата в семейството; пребиваване на родители в чужбина, което лишава децата от родителски грижи и контрол; бягство на децата от дома, безнадзорност и скитничество и други;

- **личностни фактори** – неадекватно взаимодействие между индивида и обществото; акцентуации на характера; смущения в „аз-концепцията“ на личността; проблеми в комуникативността; социално-психични деформации, разстройства в ценностната система, ценностни и емоционални дефицити; неразвити социално значими потребности и интереси; недостатъчно развит самоконтрол; липса на умения за реагиране в рискови ситуации и преодоляване на конфликти; подражание на асоциални поведенчески модели; психични травми, породени от взаимоотношенията в семейството или липсата на семейство; психични и поведенчески реакции, в резултат на проявено към някои деца насилие или под въздействие на алкохол и наркотици; склонност към агресивност или конформизъм; стремеж към самоутвърждаване чрез агресия и девиантно поведение и други;

- **приятелската среда** – участие в групи и ситуации с повишен криминогенен и виктимен риск; агресивни модели на общуване в неформални групи; силово решаване на конфликти; употреба на алкохол и наркотици като групова норма и други.

Посочените фактори действат комплексно, като в отделните случаи е различен доминиращият фактор. Силата и интензитетът им са със специфична значимост за всеки отделен случай. Независимо от конкретните им конфигурации, те водят до отклонения в поведението на малолетните и извършване на противообществени прояви и престъпления. **Поради това превантивната дейност на системата за БЗПМН е насочена към ограничаване на действието на всички посочени фактори.**

9. Деца, пострадали от престъпления

Данните на МВР за 2014 г. показват броя на децата, жертви на престъпления. (Приложение 10)

Според данните, предоставени от МВР за 2013 и 2014 г. при малолетните, потърпевши от криминални престъпления се констатира намаление с 5%, а при непълнолетните – нарастване с 2%. Малолетните и непълнолетните основно са обект на престъпления срещу собствеността, предимно кражби, телесни повреди, грабежи.

Минимално е нараснал броят на довършените убийства, но опитите за убийства са намалели.

Устойчивост се наблюдава при изнасилванията, а блудствата са намалели.

Увеличение бележат телесните повреди с 20% спрямо 2013 г.

Броят на отвличанията намалява като тенденция, а през 2014 г. е най-нисък в последните 10 години.

Намалял е и броят на децата, станали жертва на грабежи; броят на жертвите на кражби е намалял с около 8% спрямо предходната година.

Намалял е и броят на децата, станали жертви на хулигански прояви.

При малтретираните деца, преминали и водени на отчет в ДПС се наблюдават следните особености. (Приложение 11)

Общият брой на малтретираните малолетни и непълнолетни трайно намалява като тенденция от 2010 г. насам. Намалява като тенденция и броят на малтретираните момичета при запазване устойчивост на относителния им дял. При непълнолетните се наблюдава тенденция на намаление от 2012 г. в абсолютни стойности и относителен дял.

В същото време се наблюдава тенденция на намаление от 2011 г. и при броя на малтретираните непълнолетни момичета и устойчивост на относителния им дял.

Насилието продължава да се извършва главно в близкото социално обкръжение. В повечето случаи – 77% (80% за 2013 г. и 89% през 2012 г.) насилието е било упражнявано от родители, близки, роднини, приятели, съученици, учители, възпитатели и т. н. Тези данни показват тенденция на намаление.

Върху ¼ от малтретираните деца насилието е упражнявано в най-тесния семеен кръг, а 57% (45% през 2013 г.) от всички малтретирани са били жертва на

своите приятели и съученици, което говори за значително нарастване на насилието в приятелската и училищна среда.

Сериозно е намалял дялът на малтретирането от пълнолетни лица – в 14.7% случая (при 20% през 2013 г.), като при малолетните преобладават момичетата.

Проблемът за насилието в най-близкото обкръжение продължава да бъде сериозен. Тези престъпления трудно се разкриват поради емоционалната свързаност на членовете на семейството, силният неформален контрол в малките групи, страх от отмъщение при разкриване или споделяне от жертвата, срам от преживяното малтретиране. Формирането на силна обществена нагласа за противопоставяне на насилието и бързата реакция на институции и НПО може да допринесе за ограничаване на този проблем.

По информация на Главна дирекция “Национална полиция” (ГДНП) през 2014 г. са били регистрирани **3 престъпления, свързани с трафик на хора** (чл.159а-159в от НК) с обект малолетни и непълнолетни при 2 такива престъпления през 2013 г. Потърпевши от тези престъпления са били 2 непълнолетни момичета и едно непълнолетно момче използвани за джебчийство и просия в чужбина.

През изтеклата година са регистрирани 10 криминални престъпления, свързани със **свобничество и отвличане за разврат** (чл.155-156 от НК) с обект малолетни и непълнолетни. Потърпевшите лица под 18 г. възраст при тези престъпления са общо 12, от които 9 момичета и 3 момчета. Потърпевшите малолетни са 5, а непълнолетните - 7 лица. По тези показатели също се констатира известно намаление, спрямо предходните години.

През 2014 г. служителите в сектор “Противодействие на детската престъпност” към ГДНП са работили общо по 12 случая (44 случая през 2013 г. и 29 - през 2012 г.), свързани с непридружени малолетни и непълнолетни български граждани в чужбина. Преобладават случаите с просещи деца – 4 бр.; деца, извършители на джебчийски кражби – 4 бр., изпаднали в състояние на безнадзорност – 7 бр.

Не са установени случаи на деца, жертви на сексуална експлоатация.

По-голямата част на непридружените деца са адресно регистрирани в Плевен и Пловдив.

За ограничаване броя на непридружените деца в чужбина е направено изменение и допълнение на Закона за българските лични документи (ЗБЛД), като е включен чл. 76а, ал.1. Текстът регламентира налагането на административни мерки, съгласно които не се разрешава напускане на страната, не се издават паспорти и заместващи ги

документи, а изпадените се отнемат на ненавършили пълнолетие деца, за които са постъпили данни от български или чужд компетентен орган, че са били въввлечени или използвани за дейности по чл.11, ал.1 и ал.3 от Закона за закрила на детето. През 2014 г. са наложени принудителни административни мерки на 23 малолетни и непълнолетни лица, което е значително намаление спрямо 2013 г., когато такива мерки са наложени на 109 деца.

По данни на НСИ през 2014 г. **към просия** са склонявани 26 деца (31 деца през 2013 г. и 29 деца през 2012 г.), от които 21 малолетни (13 момчета и 8 момичета), от 5 непълнолетни, склонявани към просия, от които 1 момиче и 4 момчета.

Склоняваните и принуждавани **към проституция** през 2014 г. са били 12 деца (10 през 2013 г. и 14 деца през 2012 г.): От тях малолетни – 3 момичета и едно момче. При непълнолетните – 8, от които 3 момчета и 5 момичета.

Установени са и 6 случая на **трафик на деца** – 1 малолетно момче и 5 непълнолетни, от които едно момиче и четири момчета.

Според данните на НСИ 2 момичета са станали жертви на **детска порнография**.

10. Дейност на местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН) по възпитателни дела

Местните комисии за БППМН са структури към общините и районите за превенция и противодействие на детското девиантно поведение. Законът за БППМН им възлага специфичната дейност по разглеждане на противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (възпитателни дела) и налагане на възпитателни мерки. Предвидените от Закона мерки са само възпитателни, образователни и социални, те не носят наказателно-правни последици. С тях се цели постигането на възпитателен ефект и позитивна промяна в развитието на децата, коригиране на деформациите и асоциалните им нагласи, компенсиране на дефицити, формиране на нагласи за уважение към закона и нормите в обществото.

През 2014 г. се констатира съществено намаление на броя на решените възпитателни дела, броя на наложените възпитателни мерки и броя на децата, с наложени мерки. (Приложение 12)

МКБППМН са налагали по няколко възпитателни мерки, с оглед постигане на по-ефективно възпитателно въздействие. (Графика 12)

През 2014 г. около 71% от възпитателните дела са образувани по предложение на прокуратурата, предимно за престъпления, извършени от непълнолетни; в 22% - по предложение на полицията; в 6% - по предложение на длъжностни лица. Само в 0.3% от случаите са били предложени от граждани, а 0.4% - по предложение на съда, главно за административни нарушения.

През 2014 г. в 3% от случаите не са разглеждани възпитателни дела, поради изтичане на давностния срок по чл. 13 б. "б" от ЗБППМН.

От всички малолетни и непълнолетни с наложени възпитателни мерки една трета са били малолетни, а 20% са били момичета. По този показател се наблюдава устойчивост през последните години.

С цел прецизна оценка на личностовите особености на извършителите и избор на най-адекватни възпитателни мерки, МКБППМН обръщат особено внимание на подготовката на доклада по чл. 16 ЗБППМН, в който се прави задълбочен анализ на факторите за извършената противообществена проява и оценката на ресурсите на детето и семейната среда за позитивна промяна на неговото поведение.

През 2014 г. МКБППМН, по данни на НСИ, са налагали следните **възпитателни мерки**:

- **“предупреждение”** – в 2958 случая (3576 през 2013 г. и 3366 през 2012 г.); Налице е съществено намаление;

- **“задължаване да се извини на пострадалия”** – в 129 случая (195 през 2013 г. и 167 през 2012 г.). Практиката показва, че тази мярка има ефект тогава, когато се съчетава с други възпитателни мерки с по-продължително въздействие и ако се изпълнява в съответствие с указанията на ЦКБППМН;

- **“задължаване да участва в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението”** – в 743 случая (848 през 2013 г. и 757 през 2012 г.). Мярката има продължително въздействие за превантивна и корекционно-възпитателна дейност и подкрепа на социалната адаптация. Центровете за социална превенция и консултативните кабинети към местните комисии са ефективни звена за

резултатно привеждане в изпълнение на тази мярка. Това се потвърждава и от мнението на секретарите на МКБППМН, изразено в годишните им доклади;

- **“поставяне под възпитателен надзор на родителите или лицата, които ги заместват за полагане на засилени грижи”** – в 912 случая (997 през 2013 г. и 1023 през 2012 г.). При налагането на тази мярка се очертава тенденция на намаление. Това потвърждава констатираните в изследване на Централната комисия от 2013 г. проблеми с родителския капацитет за възпитание. Според изследването 81.1 от родителите търсят помощ от местните комисии за възпитанието на децата си; 53.9 % от тях познават само отчасти приятелската среда за децата си, което говори за липса на доверителни отношения в семейството.

- **“поставяне под надзор на обществен възпитател”** – в 1819 случая (1932 през 2013 г. и 1802 през 2012 г.). Тази мярка е с голям възпитателен потенциал и е особено ефективна за постигане на позитивна промяна в личността на малолетния и непълнолетния чрез индивидуална корекционно-възпитателна работа;

- **“забрана на непълнолетния да посещава определени места и заведения”** е наложена в 51 случая (52 през 2013 г. и 72 през 2012 г.). При налагането на тази мярка се е утвърдила тенденция на намаление, което се дължи на факта, че контролирането на изпълнението на тази мярка от ИДПС е изключително трудно, особено в големите градове;

- **“забрана на непълнолетния да се среща и да установява контакти с определени лица”** – в 114 случая (162 през 2013 г. и 185 през 2012 г.). При тази мярка също има тенденция на намаление на нейното прилагане, като причините са също в затруднения контрол по изпълнението ѝ;

- **“забрана на непълнолетния да напуска настоящия си адрес”** е наложена само в 43 случая (42 през 2013 г. и 55 през 2012 г.). В съвременните социални условия очевидно и тази мярка е неконтролируема, поради което местните комисии избягват налагането ѝ;

- **“задължаване на непълнолетния да отстрани със свой труд причинената вреда”** е наложена в 23 случая (47 през 2013 г. и 30 през 2012 г.). Според секретарите на МКБППМН мярката има добър възпитателен потенциал, но въпреки това се налага много рядко;

- **“задължаване на непълнолетния да извърши определена работа в полза на обществото”** – в 368 случая (383 през 2013 г. и 347 през 2012 г.). Тази мярка се е наложила като добра практика и с висок възпитателен ефект;

- **“предупреждение за настаняване във ВУИ с изпитателен срок 6 месеца”** – в 310 случая (376 през 2013 г. и 451 през 2012 г.). При налагането на тази мярка се е утвърдила тенденция на намаление, въпреки че според секретарите на МКБППМН това е една от най-ефективните и възпиращи възпитателни мерки, особено ако е съчетана с други мерки с по-продължително действие.

Най-тежките мерки по чл. 13 ал. 1, свързани с отделяне на детето от семейството му – **“настаняване в социално-педагогически интернат“ (СПИ) и “настаняване във възпитателно училище-интернат“ (ВУИ), се налагат само от съда и то само тогава, когато всички други мерки за въздействие са изчерпани.** Предвидено е и двуйнстанционно обжалване на тези мерки с оглед осигуряване на защитата правата на детето в съответствие с най-добрия му интерес. Съдът взема решение за настаняване във ВУИ или СПИ по предложение на МКБППМН след разгледано възпитателно дело или по своя преценка сам налага тези мерки.

През 2014 г. година мярката “настаняване в СПИ” е наложена само в 41 случая (85 през 2013 г. и 53 през 2012 г.). Относителният дял на мярката, спрямо всички наложени възпитателни мерки е **0.5%.**

Мярката “настаняване във ВУИ” е била наложена в 98 случая (85 през 2013 г. и 123 случая през 2012 г.), което съставлява **1.3%** от всички наложени възпитателни мерки.

Данните показват, че само **1.8%** от всички възпитателни мерки са били за настаняване в корекционно-възпитателни заведения, което означава, че МКБППМН само в краен случай правят предложения до съда за налагането на мерки, свързани с отделянето на децата от семейството и естествената им среда.

Тук се очертава, обаче, един сериозен проблем. Има деца, за които мерките без отделяне от семейството са изчерпали възможностите си или семейната и социалната им среда е вредна за тях и би следвало да бъдат отделени от семействата и настанени в корекционно – възпитателни заведения (социално-педагогически интернати и възпитателни училища-интернати) за да се преустанови вредното влияние на семейната и социалната среда. Поради наложената негативна нагласа към тези заведения обаче, тези деца често биват настанявани в кризисни центрове. Това е погрешен подход и съвършено неправилно. Кризисните центрове са социални услуги от резидентен тип и настаняването в тях е мярка за закрила по смисъла на закона за закрила на детето, а не възпитателна мярка по Закона за БППМН. Тези центрове осигуряват закрила на определени деца, жертви на трафик или на насилие. Това са заведения със съвсем различно предназначение и в тях корекционно - възпитателна работа не се извършва. Затова в кризисните центрове не следва да бъдат приемани деца, които имат асоциално поведение, т.к. след изтичането на регламентирания срок за пребиваване, те отново попадат в криминогенна си среда и са лишени от необходимите възпитателни грижи за ресоциализация. Мерките за закрила и мерките за корекционно възпитателно въздействие са различни, регламентирани са в два отделни закона и не могат да бъдат взаимно заменяеми.

За 10 години броят на децата, настанени в СПИ е намалял над 10 пъти, а броят на децата, настанени във ВУИ – близо два пъти.

Силно е редуциран и броят на тези заведения. В началото на настоящата учебна година в страната функционират само 4 ВУИ и 2 СПИ. (Приложение 13)

Настаняването на деца в корекционно-възпитателни заведения се прилага с решение на съд самостоятелно или по предложения на МКБППМН, след разглеждане на възпитателно дело, само тогава, когато са извършени множество противообществени прояви и престъпления и другите възпитателни мерки по ЗБППМН не са дали резултат. В тези случаи единствено в най-добрия интерес на детето е то да бъде откъснато от криминогенната или неподходящата социална среда и чрез групова и индивидуална корекционно-възпитателна работа да се променя мотивацията, да се формират социални и професионални умения, умения за самостоятелен живот, умения за решаване на конфликти, за общуване и т. н.

През 2014 г. делът на малолетните и непълнолетните, на които е било разгледано два или повече пъти възпитателно дело е бил 15% (15% през 2013 г. и 16% през 2012 г.). В това отношение е налице устойчивост, което потвърждава ефективността на прилаганите спрямо малолетните и непълнолетните възпитателни мерки. При всички останали случаи **(85%) наложените още на първото възпитателно дело възпитателни мерки са повлияли положително върху поведението на маловръстните и те не са извършили нова противообществена проява през годината.**

Основните характеристики на децата с наложени възпитателни мерки са устойчиви във времето:

- **малолетни** – 2094 (2265 през 2013 г. и 2152 през 2012 г.); от които 21% са били момичета;

- **непълнолетни** – 3949 (4629 през 2013 г. и 4613 през 2012 г.), от които 20% са били момичета;

- **ниско образователно равнище** – никога не са посещавали училище, с незавършено начално или начално образование са били 3149, т. е. 52% от всички малолетни и непълнолетни с наложени възпитателни мерки. **Децата, които никога на са посещавали училище са били 83;**

- 23% от децата с наложени възпитателни мерки преди последното възпитателно дело са били **водени на отчет в ДПС;**

- незначителна част – по-малко от 1% от всички маловръстни с наложени възпитателни мерки са били в корекционно-възпитателни заведения преди последното възпитателно дело;

- около 55% са живели при двамата родители, а 30% - само при единия родител, най-често майката.

Само около 0.5% от всички деца с възпитателни дела са живели в корекционно-възпитателни заведения. В ДДЛРГ са живели 7% от децата, с наложени мерки. В кризисни центрове са пребивавали 0.7% от децата с решени възпитателни дела. Може да се направи изводът, че пребиваването в такива заведения само по себе си не е условие за извършването на противообществени прояви.

11. Дейност на местните комисии по отношение на безотговорните родители

Силен криминогенен фактор за девиантното поведение на децата са **недостатъчната грижа от страна на родителите, negliжирането на децата в семейната среда, безотговорността и родителската некомпетентност**. Негативните модели на поведение и криминогенната семейна среда формират у подрастващите трайни нагласи за асоциално поведение. Спрямо такива родители ЗБППМН предвижда налагането на санкциониращи мерки в случаите, когато по време на разглеждане на възпитателното дело се установи, че поведението на родителя е допринесло за извършването на криминалното деяние.

По данни на НСИ през 2014 г. по чл. 15 от ЗБППМН са били наложени 467 (500 през 2013 г. и 524 през 2012 г.) **мерки по отношение на родители**. По този показател се е утвърдила **тенденция на намаление**.

Най-често налаганата мярка – в 284 от случаите (61%) е била **“предупреждение”**.

В 93 от случаите, т. е. 19% (при 78 случая, т. е. 16% през 2013 г.) е била наложена мярката **“задължаване да посещава беседи и консултации по въпросите на възпитанието”**. Най-често мярката се изпълнява от помощните органи на местните комисии – центровете за превенция и консултативните кабинети. Неоправдано е недостатъчното прилагане на тази мярка, доказала своята ефективност.

Мярката **“глоба от 50 до 1000 лв.”** е наложена в 90 случая, т. е. в 20% от случаите (при 105 случая, т. е. 21% през 2013 г.). В 17 случая (също 17 през 2013 г.) по желание на родителите глобата е била заменена с работа в полза на обществото. Мярката е ефективна, но административни и обективни причини (невъзможност на родителите да плащат глобите, отказ от полагане на безвъзмезден труд поради обстоятелството, че глобата се погасява с изтичане на 5-годишен давностен срок) затрудняват привеждането на мярката в изпълнение. Това е причината местните комисии да се въздържат от масовото ѝ прилагане.

Местните комисии рядко използват и разпоредбите на чл. 15, ал. 6 и ал. 7 от Закона за БППМН за **сезиране на прокуратурата и съда**, когато поведението на родителите или лицата, които ги заместват съставлява престъпление, както и когато поведението на родителя представлява опасност за нормалното развитие на детето или родителят по обективни причини не може да упражнява родителските си задължения (чл. 131, 132 и 134 от СК). **Тези разпоредби са използвани едва в 12 случая за съда и в 2 за прокуратурата**. Очевидно местните комисии пренебрегват тези възможности, а би следвало да сезират съда и прокуратурата за безотговорните родители, чието

поведение е допринесло децата им да извършат престъпления и противобществени прояви.

12. Превантивна дейност на МКБППМН

Основната дейност на местните комисии за БППМН е социално-превантивната. Тя включва анализ на криминогенните фактори, предотвратяване и ограничаване на действието им; идентификация, проучване и анализ на проблемите, свързани с девиациите в поведението на подрастващите на територията на съответната община (район в градовете с районно деление); работа по програми и проекти; партньорство с други органи и ЧПО, квалификационна дейност. Като органи по превенцията на ниво община, местните комисии осъществяват различни дейности по предотвратяване извършването на противобществени прояви и криминални деяния от малолетни и непълнолетни, информират и ангажират местните власти и местната общественост с анализите на състоянието, проблемите и тенденциите на престъпността и противобществените прояви на малолетните и непълнолетните в съответната община.

На свое заседание от 11.03.2014 г. пленарният състав на Централната комисия прие приоритетни области за дейност. По първото направление на приоритетите - работа в училищата и с училищата, МКБППМН активизираха взаимодействията си с органите по образованието по места и особено с директорите на училищата, педагогическите съвети, училищните настоятелства и родителски съвети, педагогическите съветници и родителите. В цялостната си превантивна дейност МКБППМН са работили за разширяване на партньорството с училищните комисии за превенция.

МКБППМН продължиха да съдействат на компетентните органи за **ограничаване на отпадането от училище**, за социална интеграция на малолетни и непълнолетни, извършили противобществени прояви и престъпления; за професионално обучение и трудова заетост на непълнолетни, пребивавали в СПИ, ВУИ, ПД, условно осъдени и предсрочно освободени; съдействие за решаването на социални проблеми на деца и семейства в криминогенен риск.

По отношение на друг приоритет – работа за **ограничаване на криминалната активност на ромските деца**, много от МКБППМН са включили в съставите си ромски лидери и си партнират с ромски неправителствени организации и здравни медиатори, които работят с ромските махали. МКБППМН са съдействали за привличане в училище,

редовно посещение на учебните занятия от ромски деца и усвояване на български език. Осъществени са информационни кампании в ромските общности за здравно и сексуално образование, ограничаване на ранните бракове, ранните бременности, проституция и трафик, употреба на наркотици.

По следващото направление комисиите продължават **работата си с родителите и семействата** и особено с такива, чиито деца са извършили противообществени прояви: информиране по проблемите на асоциалното поведение; дискусии; индивидуални и семейни консултации. Като успешна практика в много комисии е утвърдена формата “Училище за родители”. В тези “училища” висококвалифицирани специалисти оказват ефективна помощ по проблемите на социализацията, общуването с деца, преодоляване на конфликти, психологическа подкрепа, предпазване от употреба на наркотици, насилие, асоциално поведение, повишаване на психологичните и образователни познания на настоящи и бъдещи родители при отглеждането и възпитанието на техните деца.

Друг приоритет, приет от Пленарния състав на ЦКБППМН е свързан с обогатяването на **общопревантивните дейности на МКБППМН**. В изпълнение на този приоритет са организирани множество и разнообразни дейности през ваканциите и почивните дни, в съответствие с желанията и интересите на децата. Като правило в тези инициативи местните комисии включват и деца с противообществени прояви. Дейностите са свързани със спорт, туризъм, изкуство, творчество и самодейност. Посветени са били на Деня на детето, местни, общински, национални, международни, религиозни и други празници, като са били обвързвани с формиране на духовни, морални и естетически ценности; запознаване с правата, задълженията и на детето и законодателството, вкл. и ЗБППМН; толерантността в общуването; сигурността в живота на децата; движението по пътя; превенция на ХИВ и СПИН; здравословен начин на живот и други. Някои интересни теми на мероприятията са: “Лятно училище”; „Лятна занималня“; „Лятна академия за деца“; „Безопасна ваканция“; „Лятно приятелство“; детска работилница „Мезти без граници“; „Посади дръвче“; „Мое лято без насилие“; „Ваканция 2014 г.“; „Детска полицейска академия“, съвместно с органите на МВР; „Спорт срещу дрога и насилие“, „Ваканция здравей – да играем безопасно“ и други.

Превенцията на **насилието между деца и срещу деца е приоритет на ЦКБППМН** и МКБППМН. В тази връзка Централната комисия още през 2006 г. е изпратила указание до всички местни комисии да разработят и реализират стратегии и програми, насочени към превенция на насилието. Оттогава до сега, всяка година в

докладите си до МКБППМН, местните комисии изпращат информация за реализираните дейности по този проблем в съответствие и с Националния план за превенция на насилието над деца (2012-2014 г.)

През 2014 г. от МКБППМН са реализирани 161 стратегии, програми, кампании и проекти по превенция на насилието между и срещу деца.

По-важните теми на кампаниите и програмите, насочени към превенцията на насилието са били: „Не на агресията и насилието!“, „Тормоз, агресия и виктимизация“, „Скринингово изследване на училищния тормоз“, обучителни семинари за родители и учители по превенция на насилието над деца; „Живот без насилие и сълзи“, подпомагане и възстановителна работа с деца, преживели насилие; срещи-дискусии с участието на съдии и прокурори по проблемите на насилието над деца; подпомагане на училищните комисии за превенция на противообществените прояви на учениците и съвместни дейности, презентации, предоставяне на информационни материали, индивидуални и групови консултации; разпространени брошури „Не на насилието!“; работа по проект „Видове агресия, разпознаване и начини и справяне с конфликти, симулиране на ситуации с вербална агресия“, родителски срещи по проблемите на насилието в семейството; разпространен семеен пакет от материали за онлайн - насилието; беседи с родители от ромски семейства „Боят е израз на безсилие“, „Фактори в семейството за агресивни прояви сред деца“, запознаване на родители със Закона за защита от домашно насилие; програма за корекция на агресивното поведение, предназначена за класните ръководители“, „Ден на розовата фланелка“ срещу тормоза в училище; „Спри тормоза в училище!“ – танцово шоу по случай Деня на розовата фланелка; информационни кампании по местните медии, осъществявани от членове на МКБППМН и обществени възпитатели; едноседмичен обучителен курс за учители „Превенция на училищното насилие, агресия и негативни прояви сред учениците“, работни срещи „На чай с родители“, насочени към превенция на насилието над деца; работа по сигнали за деца-жертви на насилие в консултативните кабинети и превантивните центрове на МКБППМН; съдействие по случаи във връзка с Координационния механизъм за работа с деца в риск от насилие и жертви на насилие; кампания „Град без агресия“, създадени училищни координационни съвети за справяне с насилието и тормоза в училище; интерактивни уроци „Стоп на училищния тормоз!“, цикъл от лекции и беседи „Сексуално насилие срещу деца“.

През 2014 г. МКБППМН са съобразявали **превагивната си дейност с конкретните особености на общината (района) за ограничаване на специфичните**

криминогенни фактори. Всяка комисия, в зависимост от конкретния проблем, спецификата и възможностите на общината (района) и наличния материален и кадрови ресурс използва различни форми, методи и средства: лекции, беседи, семинари, тренинги, кръгли маси, свои видеофилми с дискусии по тях; открити уроци по проблемите на противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, престъпността от деца и срещу деца; превенция на рисковото поведение; дебати и лектории по гражданско образование и правата и отговорностите на децата; превенция на “спортното” хулиганство; организиране на спортни дейности с безплатно ползване на бази, летни лагери, туризъм; младежки дискотеки; конкурси; тематични спектакли и други. В тези дейности са били включвани и деца с противообществени прояви.

През 2014 г. данните от докладите на МКБППМН за броя на реализираните от МКБППМН **програми и кампании за превенция** и противодействие на детското асоциално поведение, обхванати деца в информационни кампании и консултирани деца и родители, показват значително увеличение на броя деца, обхванати в кампании, което говори за организиране на по-масови мероприятия и за обхващането на повече деца.

Обхващането на все повече деца и родители в тези кампании говори и за нарастващия авторитет и обществена значимост на местните комисии за БППМН.

(Приложение 13)

По-важните теми на реализираните през 2014 г. програми и кампании са следните: „Превенция и предотвратяване на противообществените прояви на малолетните и непълнолетните“; „Превенция на асоциалното поведение сред децата“; „Възпитателните мерки по ЗБППМН“; „Наказателната отговорност при непълнолетните“; „Отговорността на малолетни при извършване на криминални деяния“; „Хулиганство и вандализъм“; „Превенция чрез спорт“; „Превенция чрез изкуство“; „Превенция и антиагресия“; „Детска работилница „Мечти без граници“; „Екипи за работа с деца с асоциално поведение чрез индивидуално-корекционни програми“; „Бяло училище за деца с противообществени прояви“; „Лятно училище за деца с асоциално поведение“; „Щастливо детство без насилие“; „Град без насилие“; „Техники за предотвратяване на агресия при децата“; „Програма за корекция на агресивното поведение“; „Механизъм за противодействие на тормоза“; „Участвам и променям“; „Програма за превенция на просията сред децата“.

По данни на НСИ, през 2014 г. МКБППМН са продължили да обръщат особено внимание на **индивидуално-възпитателната си работата с малолетни и**

непълнолетни, които живеят в криминогенна и конфликтна семейна среда. През годината в такава превантивна дейност са били обхванатите 2118 деца.

Като добра превантивна практика на много местни комисии се е утвърдила инициативата **“Открити дни на МКБППМН”**. През тези дни обществеността (ученици, родители, учители, НПО, граждани и др.) се запознават от секретари, членове на МКБППМН и обществени възпитатели с дейността и приоритетите на МКБППМН; със Закона за БППМН; с дейността на обществените възпитатели, на консултативните кабинети и центровете за превенция и т. н. с цел да бъдат ориентирани, подпомогнати и насочвани деца и родители към търсенето на адекватна помощ от специалисти по конкретни проблеми.

През 2014 г. дейността на местните комисии за БППМН по плана за действие в изпълнение на Националната стратегия за борба с наркотиците (2014-2018 г.) е била насочена към: реализирането на информационно-консултативна, проучвателна и изследователска дейност, анализ на факторите за употреба на наркотични вещества сред подрастващите; разработване на програми и проекти; работа с рискови групи; квалификация на специалистите; създаване и разпространение на информационни печатни и видеоматериали по проблема. В тясно взаимодействие с общинските съвети по наркотични вещества, инспекторите на ДПС, центрове за обществена подкрепа и НБО са реализирали множество разнообразни съвместни дейности.

В изпълнение на Плана за действие по **Националната стратегия за борба с наркотиците през 2014 г. МКБППМН са реализирали 85 обучения с участието на 1232 специалисти и доброволци** – главно секретари и членове на МКБППМН, обществени възпитатели, педагогически съветници, медицински специалисти от училищните кабинети, учители, ученици-доброволци и други. Най-често темите на обученията са били: „Симптоми и признаци при употребата на ПАВ“; „Противоречия между ценности и употреба на ПАВ“; „Интервенции базирани в общността“; „Зависимостта като болест“; „Химична и социална наркомания – две алтернативи на щастието“; „Добри практики за съвременна превенция на наркоманиите“ и други. Тези дейности се извършват в партньорство с общинските съвети по наркотични вещества и Превантивно –информационните центрове, създадени към тях.

През годината МКБППМН са работили по **151 програми и проекти по превенция на рисковото поведение за употреба на наркотици (99 през 2013 г.), в които са били обхванати 17 642 лица.** По-актуалните теми на тези проекти са: “Риск и натиск при общуване“; „Спорт срещу дрога“; конкурс „Деца, изкуство и спорт срещу

дрогата“; конкурси за плакати „Живот без дрога“; програми „Връстници обучават връстници“; клубове по превенция; арт, филмови и креативни ателиета; „Наркотичните вещества и алкохолът като фактори за асоциално поведение“; „Наркотиците и алкохолът като фактори за рисков сексуално поведение“; „Музиката е моята дрога“; „Използване на ПАВ, водещи до агресивно поведение“; конкурс „Модерните пороци“; игра „Жабчо, Врабчо и Мравчо“, насочена срещу вредата от пушенето; изложба „Доза за живот“ – концерт-хепънинги; „Употреба на марихуаната за медицински цели“; „Аз не искам да бъда зависим“ и други.

Важен акцент в работата на МКБППМН е било разработването и осъществяването на **специализирани програми за деца и семейства в риск от употреба на наркотици**. През 2014 г. са реализирани 64 такива програми, обхванали 2634 деца и родители. Типични теми на тези програми са били: „Училище за родители“; „Борба със зависимостите – приоритет на семействата“; „Фамилни консултации за семейства в риск от употреба на наркотици“; групи за подкрепа и взаимопомощ; „Отговорно родителство и родителска отговорност“; книжка за родители „Да се научим да разграничаваме мита от действителността за наркотиците“; „Марихуаната – факти, които родителите трябва да знаят“; „Марихуаната – факти за тийнейджъри“; „Загубване на човешкото у човека - наркоман“; „12 стъпки към предпазване на детето от наркотиците“; тестове за родители за упражняване на домашен контрол; изнесен консултативен кабинет за консултиране по проблемите на наркоманиите и тютюнопушенето; срещи с терапевтични общности и нарко-комуни и други.

През 2014 г. в МКБППМН и техните центрове за превенция и консултативни кабинети са консултирани 9 360 деца и родители във връзка с употребата на наркотици, което е сериозно нарастване спрямо 2013 г., когато са били консултирани 8 583 лица.

Издадени и разпространени са информационни материали в тираж 68 202 броя (82 774 броя през 2013 г.) - диплянки, стикери, флайери, брошури, книгоразделители, филми, рубрики в сайтове на общини, МКБППМН и училища, бележници, ключодържатели, тениски, плакати, сборници, мулти-медийни презентации, информационни табла, методически наръчници, бюлетини, значки, оригами и други. Като по-интересни теми на информационните материали могат да бъдат посочени: „Не на наркотиците! Избери свободата!“; „Съвети към младежи, родители и учители“; „Виж бъдещето си!“; „Амфетаминната психоза“; „Дизайнерски дроги“; „За тютюн, но не от Димитър Димов“; „Алкохолът – клетъчна отрова“; „Когато си надрусан – не си ти!“;

„Наркотикът – въпрос на свободен избор или лесен начин да загубиш свободата си“; презентация „Запознай се със зависимостите, за да не ги обикнеш“; „Зависимостите са капан за тялото, ума и сетивата“; „Наркотиците“ – наръчник за родители; „Пътеводител за родители и учители“; „Ако попаднеш в беда“; „10 истини за наркотиците“; филм „Бъди свободен, бъди жив!“; „Наркотиците - път за никъде“; „Наркотиците - това не е нашия свят“; „Дискотеките – забавление и риск“; „Мечтите свършват с първата доза“; „Наркотиците не решават проблеми“; „Град без дрога“; „Не на drogата, да на живота“; „Животът е безценен, не го заменяй с дрога“; „Наркотиците – един пропилян живот“; „Спаси себе си и помогни на приятел“; „Халюциногенните гъби“; „Защо младите хора употребяват наркотици?“; „Изповеди на родители“; „Не убива последната доза, убива първата!“; дигитални запуляризиране на национална телефонна линия за наркотици и алкохол; „Ако желаете да станете екс-пушачи – късметче, вместо цигара“ и други.

През 2014 г. МКБППМН са реализирали **356 броя информационни кампании и общопревантивни програми за превенция на наркоманиите**, алкохола и тютюнопушенето, в които са били обхванати 87 216 лица. По този показател също се констатира сериозно нарастване, в сравнение с 2013 г., когато кампанията са били 307 с 77 616 участници. По-оригиналните теми на тези програми и кампании са: „Здравословен начин на живот и превенция на зависимости от ПАВ“; „Направи здравето своя нова тръпка в живота“; „Какво да правим, ако бедата вече е дошла“; „Наркотици и престъпност“; „Наркотици и рисково поведение“; „Наркотици, престъпност, страдание, илюзии“; „Не влизайте в този филм, не си струва!“; „Дрогата – има ли изход?“; филми от поредицата „Опасни заблуди“; филм „Наркотиците – моята история“; „Наркотиците – злото на вековете“; „Наркотиците и законът“; „Подай ръка“, вело-походи, състезания, спортни игри и други.

В изпълнение на превантивната си дейност **по отношение на наркоманиите** през 2014 г. МКБППМН са провели **129 проучвания с обхванати 16 219 респонденти**, което също бележи нарастване, в сравнение с 2013 г., когато са осъществени 104 проучвания с 15 540 лица. Най-често темите на изследванията са били: анонимни анкети за нагласите към употреба на наркотици; „Пораженията, които наркотиците нанасят на човешкото тяло“; анкета за деца в риск от употреба и водени на отчет в ДПС; „Наркоманията – как да я избегнем“; тест за употреба на ПАВ; оценка на превантивните програми и дейности; „Тенденции на употребата на наркотици от подрастващите – проблеми“; „Рисковото поведение при употребата на ПАВ“; „Какво е зависимост?“; анкета за нагласите към употреба на алкохол, цигари и наркотици сред деца с асоциални прояви; „Зависимостите

и истината за тях“; „Наркотиците в България – зловещата статистика“; „Познавате ли опасностите от наркотичните вещества?“; „Какво е зависимостта според мен?“; „Бих ли опитал наркотик и ще мога ли да спра след това?“; „Какво знаем за разпространението на наркотиците? Какви са хората, които ги разпространяват? Къде и как ги разпространяват?“; „Здравно поведение и нагласи“; „Ученици и ПАВ“; „Причини и мотиви за употреба на наркотици“ и други.

Многобройните дейности на местните комисии за БППМН по превенция на наркоманиите и по **Плана за действие в изпълнение на Националната стратегия за борба с наркотиците, са били осъществявани в партньорство с общинските съвети по наркомани.** Като лектори винаги са участвали експерти от тези съвети.

Сериозен проблем, който затруднява изпълнението на ангажиментите на МКБППМН по Националната стратегия за борба с наркотиците и нейният Национален план е финансовата необезпеченост на дейностите, произтичащи от тези документи. За успешното осъществяване на превантивните функции на местните комисии в тези направления е необходимо приоритетното осигуряване на съответните финансови ресурси.

Повечето местни комисии, във взаимодействие с Националната и местните комисии за **борба с трафика на хора** и съвместно с ИДПС, УКУ, ЦОП, КСУДС, ДСП, НБО и други, с активно участие на обществени възпитатели и доброволци, са работили по **превенцията на сексуалната експлоатация и трафика на деца.** Със съдействието на местните комисии се организират кампании за запознаване на малолетни и непълнолетни с опасностите от сексуална експлоатация и трафик, за рисковите ситуации, които биха могли да създадат предпоставки за сексуални посегателства.

Праз 2014 г. МКБППМН са издали и/или разпространили предоставени им главно от НКБТХ, БАСП, МОМ и други национални и международни НПО, **информационни материали по проблемите на трафика** на деца и трудовата и сексуална експлоатация в тираж около 30 000 броя по следните теми: „Не е за продан“; „Аз не се продавам“; „Три истински истории“; „Две малки момичета“; филми и клипове на дискове; „Предай нататък“; „Непростимо“; „На кръстопът“; „Отвори очи“; „Открадната светлина“; „Изповеди и отворени очи“; „Поругана красота“; „Темида и трафик на хора“; „Карго - изгубена невинност“; „Понякога всичко започва като игра“; „Как да се предпазя от трафик“; „Опасният непознат“; практически съвети за обучение в училище за предотвратяване и противодействие на трафика на хора; предпоставки за уязвимост и рискови групи за попадане в трафик; „Явлението „лавърбой“ и трафика на хора в

България“; „Време е за действие!“; „Искам си детството! Не ни търгувайте и експлоатирайте у нас или в чужбина!“; „Нулева толерантност към трафика на хора“; „Преди да тръгнеш“; „Бързи и лесни доходи – информирай се!“; „Фактите говорят сами“; „Информацията предпазва“; „Пътеводител за модерни момичета“; „Робството съществува“; „Избери приключението на живота си“; „Надъчник за бягство от вкъщи - хватки само за момичета“; „Трафик на хора – 10 отговора“; „Разпознай сигналите – реагирай правилно!“; „Порнография и трафик на хора“; „Преди да тръгнеш помисли!“ и други.

МКБППМН самостоятелно и/или съвместно с други институции, международни, национални и местни неправителствени организации са реализирали **106 информационни кампании с обхванати 28 260 деца по проблемите на трафика и сексуалната експлоатация**. Освен това, във всички училища в часа на класа от секретари на МКБППМН, обществени възпитатели, училищните комисии, ИДПС и педагогически съветници - членове на МК и младежи-доброволци, са били представяни теми с дискусии по този проблем. Темите на тези кампании, обучения, беседи, кръгли маси, семинари, учебни занятия и дискусии са били: Европейски ден за борба с трафика на хора; седмица, месец за борба с трафика на хора; „Противодействие на търговията с деца в Европейския съюз“; „Трафикът на хора – съвременна форма на робство“; „Как да се предпазим“; „Не позволявайте това да се случи с вас“; „Канали на трафика на хора и рискови райони“; „Как най-лесно се случва“; „Предпоставки за уязвимост“; информация за институциите, към които могат да се обърнат децата за помощ при опасност от трафик; „Трафик на хора и интернет“; „Клопки в интернет-пространството“; специализирани обучения на членове на МКБППМН и обществени възпитатели за работа с деца преживели насилие или станали жертви на трафик; програми за превенция на сексуалното насилие и експлоатация на деца за сексуални цели и трафик; форум-театър „Сълзи на петолинието“ на Студио „Камбана“; конкурси за рисунка с изложби, викторини, разкази, есета на тема „Трафикът на хора съществува“; „Човешки права или робство – избери ти!“; разпознаване на риска от трафик на хора и трениране на поведение за справяне; „Непознатият – добър или лош“; „Без трафик на хора – мисия възможна“; „Трафик на момичета и момчета“; „Знай преди да тръгнеш“; „Подготвям се да замина в чужбина“; „Трафик на деца с цел – донорство на органи“; „Прилики и разлики между трафик на хора, миграция и каналджийство“; „Новото лица на трафиканта“; „Миграционните процеси, бежанците и трафикът на хора“; „Ти избираш посоката – днес дете, утре гражданин“; „Механизми за възличане в трафик на хора и

контролиране на жертвите“; „Трениране на поведение за справяне“; анкети сред ученици за нивото на познаване на рисковете от трафик; „Открадната светлина“; „Превенция на трафик сред ромските момичета“; „Трафикът на хора – новото робство“; „Как да опазим нашите деца от отвлечане“; „Ти можеш да бъдеш обект на трафик! Бъди бдителен!“; „Как да се предпазя при среща с непознат?“; „Накъде след училище“ и други.

През 2014 г. продължава поддържането на **сайтове и фейсбук страници** на над 1/3 от МКБППМН, които предоставят актуална и полезна информация, свързана с проблемите на асоциалните прояви на маловръстните и спомагат за обмяна на опит между комисиите и решаване на проблеми в работата им.

Голяма част от местните комисии, съвместно с инспектори от транспортна полиция са осъществявали дейности по превенцията на **противообществените прояви и престъпления, свързани с ж. п. транспорта**. През 2014 г. е продължило разпространението на превантивно-агитационни материали за беседи и дискусии в часа на класа особено в училищата, които се намират в близост до релсов път и гари. Изнасяни са беседи от служители на транспортна полиция, секретари на комисии, ИДПС, обществени възпитатели, класни ръководители и педагогически съветници.

МКБППМН в сътрудничество с инспекторите на ДПС, дирекциите за социално подпомагане и органите по образованието оказват **социална подкрепа на малолетни и непълнолетни с проблеми в поведението. Организиран се благотворителни кампании за деца в неравностойно социално положение.**

Централната и местните комисии за БППМН работят в тясно взаимодействие с Агенцията за социално подпомагане. Параметрите на взаимодействие между местните комисии за БППМН и дирекциите „Социално подпомагане“ се осъществяват в **структурно и функционално направление.**

Структурните взаимодействия се осъществяват чрез участието (съгласно чл. 6, ал. 2 от Закона за БППМН) на социален работник в състава на МКБППМН. На заседанията на тричленни състави, които разглеждат възпитателни дела по ЗБППМН, присъстват представители на дирекциите „Социално подпомагане“ и изразяват становища. В дейността на центровете за социална превенция и консултативните кабинети (помощни органи на местните комисии) също се привличат социални работници от отделите за закрила на детето. Местните комисии и дирекциите „Социално подпомагане“ /ОЗД/ обменят информация относно децата и семействата, които се нуждаят от закрила и социална подкрепа, съгласно действащите нормативни актове.

Функционалните взаимодействия са свързани с организирането на социално превантивната дейност в общината /района/. Местните комисии и Дирекциите „Социално подпомагане“ проучват малолетни и непълнолетни и техните семейства, които се нуждаят от помощ и грижа и предприемат мерки за социалната им закрила, развитие и реализация, подпомагат ги при решаване на битови, трудови и социални въпроси. Двете институции системно обменят информация за децата в риск и техните семейства, информация за децата с наложени възпитателни мерки по ЗБППМН, подготвят социални доклади за възпитателни дела, провеждат работни срещи по актуални проблеми.

С цел обхващане на подлежащите на задължително образование деца и неотпадането им от училище, членове на местни комисии, обществени възпитатели, училищни комисии за превенция, съвместно с отделите “Закрила на детето“ към Дирекциите „Социално подпомагане“ посещават домовете и провеждат срещи – разговори с родители и деца, за които има опасност да отпаднат от училище. В програмата „Обществена трапезария“ заедно с тези деца са включвани и техните семейства.

След подадени от местните комисии сигнали до дирекциите „Социално подпомагане“ са отпускани социални помощи и семействата са включвани в конкретни социални услуги.

Социалните работници съдействат на местните комисии за издирване на деца, за които има риск да извършат противообществени прояви, деца-обект на малтретиране или родителска безотговорност. От своя страна местните комисии информират дирекциите „СП“ за деца, настанени във възпитателни училища интернати и социално-педагогически интернати. След прекратяване на престоя им в тези заведения, местните комисии и дирекциите „Социално подпомагане“ предприемат съвместни мерки за образователната, трудова и социална адаптация и интеграция на тези деца.

В съответствие със Закона за закрила на детето и Наредба № 1 за обществения ред и сигурност на общините, секретарите на МКБППМН и обществените възпитатели участват в **съвместни проверки** със социални работници, ИДПС, полицейски инспектори за спазване на предвидените ограничения, засягащи малолетни и непълнолетни (вечерен час, наложени възпитателни мерки по ЗБППМН, превенция на употреба на алкохол и дрога). Секретарите на почти всички местни комисии и обществени възпитатели продължават да участват в междуведомствени мобилни групи за **работа със скитачи, просещи и безнадзорни деца**. МКБППМН участват и в междуинституционалните екипи във връзка с Координационния механизъм за

взаимодействие при работа в случаи на деца жертви или в риск от насилие и взаимодействие при кризисна интервенция (от 15. 03. 2010 г.).

Помощните органи на МКБППМН – Консултативните кабинети и Центровете за социална превенция, създадени в съответствие с чл. 10, ал. 2 от ЗБППМН са се утвърдили през годините като резултатни съвременни форми за превенция и консултиране. През 2014 г. в страната са функционирали 143 такива органи, докато през 2013 г. те са били 164, а през 2012 г. - 158. Поради финансови и организационни причини над 20 кабинета и центрове са престанали да функционират, което се отразява негативно на ефективността на работата на съответните комисии. Центровете и кабинетите осъществяват голяма част от превантивната работа на комисииите чрез психо-социални интервенции с деца с девиантно поведение и деца с наложени възпитателни мерки. Особено резултатна е тяхната дейност при привеждане в изпълнение на мярката по чл. 13, ал. 1, т. 3 от ЗБППМН “задължаване да участва в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението”, както и мярката за родителите по чл. 15, ал.1, т. 2 „задължаване да посещават специално организирани беседи и консултации по въпросите на възпитанието». Тези помощни органи подпомагат процеса на превъзпитание и ресоциализация на децата. Чрез тях се организират разнообразни дейности: превантивни кампании, обучителни семинари, издават се информационни материали за усъвършенстване на квалификацията на специалистите в системата за БППМН, осъществяват се програми и проекти. Към много центрове и кабинети са създадени и клубове на обществените възпитатели, на педагогическите съветници и класните ръководители, клубове на непълнолетни, обучени да работят с връстници с проблеми в поведението.

През 2014 г. **през консултативните кабинети и центровете са преминали 7 477 деца, което е сериозно нарастване спрямо 2013 г.**, когато са били 7 053 малолетни и непълнолетни. От тях малолетните са били 2 981, от които момичета – 1048. Непълнолетните, с които са работили помощните органи на МКБППМН през 2014 г. са били 4378, от които 1744 момичета.

През 2016 г. предстои Централната комисия за БППМН да проведе изследване за състоянието и дейността на консултативните кабинети и центрове за социална превенция.

Превенцията и противодействието на асоциалното поведение се осъществяват в сътрудничество на местните комисии с инспекторите на ДПС: подготовката и разглеждането на възпитателните дела; изпълнението и контрола на

възпитателните мерки по чл. 13, ал.1, т.т. 6, 7 и 8 от ЗБППМН; привеждането в изпълнение на други възпитателни мерки; контролната дейност и дейностите по Наредбата за специализирана закрила на деца на обществени места; превенцията на футболното хулиганство и други. В съответствие с чл. 10 от ЗБППМН, местните комисии съвместно с ИДПС и дирекциите “Социално подпомагане” издирват и установяват малолетни и непълнолетни, които се нуждаят от помощ и вземат мерки за тяхната защита и развитие.

В редица общини като добра съвместна практика на местните комисии с полицейските органи се е утвърдило **организирането на “Детска полицейска академия”**, в която децата придобиват познания за правозащитната роля на полицията, усвояват знания и умения за избягване на рискови ситуации, за предпазване от насилие в дома и на улицата, по безопасност на движението и други. Всички инспектори продължават да работят по програмите “Работа на полицията в училището”; “Час на полица” и други. Освен това ИДПС участват и в разкриването на криминални престъпления, изпълняват и функции във връзка с осъществяването на полицейска закрила на децата. Дейността на детските педагогически стаи се осъществява от 239 (236 през 2013 г. и 248 през 2012 г.) щатни инспектори.

Продължава **доброто взаимодействие на МКБППМН с прокуратурата**. В годишните доклади на териториалните прокуратури се констатира добро взаимодействие с МКБППМН. Прокурорите редовно участват в заседания на МКБППМН, в обучителни семинари, организирани от комисиите, с лекции, беседи, дискусии и други съвместни инициативи.

Местните комисии поддържат редовни контакти със **средствата за масова информация**. Чрез рубрики, публикации и предавания в местните медии комисиите информират и привличат обществеността за решаване на проблемите по превенция на асоциалното поведение на децата и ограничаване на криминогенните фактори.

13. Организационно състояние на местните комисии

Местните комисии са основните субекти за **организация, ръководство и контрол на цялостната дейност по превенция и противодействие на детското асоциално поведение на ниво община (район)**. В съответствие със ЗБППМН в страната функционират **296 местни комисии**.

Секретарите на местните комисии са основният координатор и организатор на тяхната дейност. Това са високо квалифицирани специалисти – педагози, социални педагози, психолози, социални работници, юристи, които извършват експертна дейност по управление, организация и контрол на системата за БППМН в съответната община. Работата на секретаря на местна комисия е свързана с анализиране на криминогенните фактори и специфичните проблеми в общината (района); с организация на социално-превантивната дейност на територията на общината (района); подготовка, ръководство и реализация на програми и проекти; подготовка и провеждане на възпитателни дела; провеждане в изпълнение на възпитателните мерки по чл. 13 и мерките спрямо родители по чл. 15 от ЗБППМН. Секретарите участват и в дейността на общинските комисии за детето, пробационните съвети, съветите по наркотични вещества и други органи на общинско ниво, които работят по проблемите на децата.

През 2014 г. в страната са работили 252 (218 през 2013 г.) щатни секретари на МКБППМН. Този брой съставлява 85% (74% през 2013 г. и 68% през 2012 г.) от всички секретари на МКБППМН в страната. Очертава се позитивна тенденция на нарастване на броя на щатните секретари.

От всички **щатни секретари, 31%** (при 18% през 2013 г. и 30% през 2012 г.) са **държавни служители**. Останалите **щатни** секретари са назначени по трудово-правни отношения. Друга група секретари на МКБППМН са нещатни или работят по съвместителство. През 2014 г. е възстановен дялът на секретарите, които са назначени на служебни правоотношения съгласно изискванията на Постановление № 51 на МС (ДВ, бр. 24/2006г.), според което длъжността “секретар на местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните” беше включена в класификатора на длъжностите в администрацията, което отговаря на професионалната квалификация на секретарите и необходимостта от по-справедливо заплащане на труда им, както и за професионалната им сигурност в съответствие със Закона за държавния служител.

През 2014 г. към местните комисии са работили около **1900 обществени възпитатели**. Тяхната дейност, регламентирана със ЗБППМН / глава осма/, е от особена важност в сферата както на първичната, така и на вторичната превенция. Тези специалисти осъществяват индивидуална корекционно-възпитателна работа с деца в съответствие с чл. 13, т. 5 и чл. 41 от ЗБППМН и Методиката на работата на обществените възпитатели. Те подпомагат родители, които срещат затруднения при възпитанието на децата си и им обръщат внимание за неизпълнение на задълженията им;

консултират деца и родители в помощните органи на МКБППМН – центрове за превенция и консултативни кабинети; извършват проверки във връзка с чл. 16, ал. 2 от ЗБППМН, изнасят лекции и беседи по училища; участват в дейности по обучение и ограмотяване на деца и родители; участват в подготовката на възпитателни дела. Обществените възпитатели взаимодействат с училищните комисии за превенция, с педагогически съветници, класни ръководители, участват в проверки за посещението на малолетни и непълнолетни в заведения след определения в Закона за закрила на детето и Наредба № 1 на общините час, както и за продажбата на алкохол и цигари на деца; извършват предварителни проучвания по предложения за образуване на възпитателни дела; участват в привеждането в изпълнение на възпитателни мерки по ЗБППМН. Обществените възпитатели сигнализират компетентните органи, когато има опасност за физическото и психическо развитие на децата и т.н. Особено важна е тяхната превантивна дейност в летните програми на местните комисии за осигуряване на интересни и полезни за развитието на децата занимания.

Местните комисии полагат усилия според възможностите си за квалификацията на обществените възпитатели – обучения, дискусии, представяне на добри практики, създаване на клубове на обществените възпитатели. В някои комисии са провеждани конкурси за обществени възпитатели с оглед по-качествения им подбор. Обществените възпитатели се отчитат редовно пред местните комисии.

През годината **обществените възпитатели са работили с 6583 малолетни и непълнолетни.**

През 2015г. беше извършено изследване на дейността на обществените възпитатели. Към момента продължава анализът на резултатите. От досега обработените данни, като много позитивно се очертава отношението на децата и родителите, както и на местните комисии, инспекторите на ДПС и отделите за закрила на детето към обществените възпитатели. От отговорите на анкетиранията може да се направи изводът, че дейността на обществените възпитатели е полезна и ефективна – в анкетните карти децата са посочили, че биха продължили контактите си с обществените възпитатели и след приключване на възпитателния надзор, а някои деца – и след завършване на образованието.

Средствата за дейност на местните комисии се определят от Министерството на финансите по Закона за държавния бюджет, по предложение на Централната комисия за БППМН за всяка община. Тези средства все още са недостатъчни за реализацията на

широко мащабните дейности и програми по ограничаване на факторите за извършването на криминални деяния и превенция на асоциалното поведение.

14. Дейност на Централната комисия за БППМН

Съгласно Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН,) основни функции на Централната комисия са методическото ръководство и контрол върху местните комисии за БППМН, анализ на данни, изготвяне на прогнози, провеждане на изследвания, програми за превенция и противодействие на детското асоциално поведение, координация на действията на държавните органи и юридическите лица с нестопанска цел по отношение на превенцията и противодействието на противообществените прояви и престъпността при ненавършилите пълнолетие.

Приоритет в дейността на Централната комисия е да анализира причините за девиациите в поведението на подрастващите, да дефинира актуални проблеми и да предприема инициативи за тяхното решаване.

Програмата на ЦКБППМН за 2014 г. обхваща няколко раздела.

Разделът **«Изследователска и аналитична дейност по превенция на противообществените прояви и престъпления сред малолетните и непълнолетните»** предвижда подготовка и провеждане на изследване на резултатите от наложените мерки за въздействие на родителите (чл.15 от Закона за БППМН) в периода от 2010 до 2013 г.

Чрез пряка анонимна анкета беше проучено мнението на 229 секретари на МКБППМН, което съставлява 77% от секретарите на всички общински и районни комисии в страната. Анкетната карта включва 7 закрити и 11 открити въпроси по отделните мерки. Данните са обработени по стандартната програма за обработка на статистическа информация „SPSS”.

Резултатите от изследването показват, че мерките, налагани на родителите на деца с криминално поведение имат положителен ефект – само в 5% от случаите се е стигнало до налагане на по-тежка мярка, съгласно закона. В същото време, данните от изследването показват сериозни проблеми.

Първата група от тях е свързана с **проблеми и дефицити на родителите**. Като основни проблеми и дефицити респондентите сочат дефицити в ценностната ориентация на родителите; родителска некомпетентност и безпомощност, неумение за справяне с

проблемите; прехвърляне на отговорности; ниска образованост и култура на родителите и др.

Следващата група проблеми е свързана с **особености на отношенията в семейството**: липса на нормална комуникация в семейството, на диалог и доверителни връзки между родители и деца; лоши поведенчески модели; прилагане на наказания, вместо възпитателни грижи и др.

Третата група е свързана с **негативни и асоциални нагласи на родителите и насилие над децата**: криминална проявеност на родителите; стимулиране на детето за извършване на противообществени прояви и престъпления; недопускане на детето на училище; демонстративно незначитане авторитета на институциите и др.

Данните показват, че в преобладаващата си част родителите на децата с криминално поведение сами нямат капацитет да бъдат родители. Като правило това са проблемни семейства – криминално проявени, съзнателно и демонстративно negliжиращи правните норми. Налаганите глоби не дават резултат. Оправданието с niskият жизнен стандарт и безработицата всъщност маскира отказа на родителите за плащане на глобата поради тяхното негативно и подигравателно отношение към институциите. Последното е достатъчно основание за провеждане на самостоятелно изследване, и то на национално и междуинституционално ниво.

Анкетираните са направили и предложения за преодоляване на очертаните проблеми.

В рамките на дейностите, планирани в същия раздел, касаещ информационната и аналитична дейност, е изготвен **информационно-образователен материал (наръчник) за усвояване от децата на алтернативни модели на поведение, в отговор на провокация.**

В главата «Обяснителни и тесретични модели» се разглежда понятийният апарат – агресия, провокация, тормоз, видовете тормоз – вербален, физически, психически. Разглеждат се въпросите какво кара едни деца да тормозят други, разликите при момчетата и момичетата и възрастовите особености в упражняването на тормоз, групов и индивидуален тормоз, основните последствия за жертвата на тормоз – краткосрочни и дългосрочни. Разглеждат се и последствията за мъчителите, както и за пасивните наблюдатели на тормоза. Разгледани са и понятията «непремерен отговор», конфликт и видовете конфликти. Обърнато е специално внимание на рисковите фактори, които могат да повишат вероятността от агресивно поведение.

Следващата глава съдържа практически съвети към родителите – как да се помогне на дете, обект на тормоз; как да се помогне на дете, което подпомага мъчителя; как да се помогне на дете, което само наблюдава тормоза.

Третата глава съдържа практически насоки за учители и специалисти работещи с деца. Дадени са насоки и примерни модели за справяне с провокативно поведение по алтернативни начини – мислите, които пречат при провокация, първа помощ при нападение; отбиване на атаката; енергоспестяващи методи; направляване на ситуацията.

Като приложения са дадени ролеви игри за изграждане на практически умения.

В рамките на дейностите, планирани в Раздел «Изследователска и аналитична дейност по превенция на противообществените прояви и престъпления сред малолетните и непълнолетните» Централната комисия изготви **„Анализ на състоянието и тенденциите на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните»**. Анализът разглежда състоянието и тенденциите на престъпността и противообществените прояви, извършени от малолетни и непълнолетни, структурата на престъпността при малолетните и непълнолетните, криминогенните фактори, формиращи детското девиантно поведение, семейните, социалните и други характеристики на водените на отчет и преминалите през детските педагогически стаи към МВР, дейността на централната и местните комисии.

В изпълнение на задачите от Раздела **„Квалификация на специалистите от системата за БППМН»** и в изпълнение на разпоредбите на Правило 22 от Минималните стандартни правила за правораздаване при непълнолетните, което препоръчва непрестанно повишаване на квалификацията на работещите с деца с девиантно поведение, беше проведена **Национална работна среща - обучение на секретарите на МКБППМН от цялата страна**. Към срещата проявиха интерес и участваха и заместник кметове, председателстващи съгласно закона местните комисии и кметове на общини и райони. Участниците в срещата бяха запознати с изготвените от ЦКБППМН единни критерии за дейността и оценка на работата на обществените възпитатели, с методики за супервизия и предотвратяване на професионалното прегаряне – Бърнаут, с решението на Централната комисия относно приоритетните области, където да се насочат усилията по превантивната работа. Представители на НСИ и МФ дадоха указания на участниците относно изготвянето на ежегодните статистически отчети, финансови планове и бюджет.

В изпълнение на функцията по повишаване на квалификацията на специалистите от системата за БППМН, в програмата на работната среща – обучение беше включено и

решаване на сложни и трудни казуси от практиката на местните комисии за БППМН. Решаването на казуси също е своеобразна форма на контрол на знанията и уменията на участниците в националната среща, както и форма на оказване на методическа помощ и ръководство.

Все в изпълнение на препоръките на Правило 22 от минималните стандартни правила на ООН, през 2014 година **Центърът за квалификация към ЦКБППМН** продължи да провежда обучителни семинари предимно с новоназначени секретари на МКБППМН по различни теми: оценка на специфичните нужди при малолетни и непълнолетни с асоциално поведение, правна уредба на превенцията и противодействието на детското асоциално поведение в българското и международно законодателство; подготовка и разглеждане на възпитателни дела; подготовка на проекти; решаване на конфликти, превенция на наркомании; децата като извършители и потърпевши на агресия и насилие; взаимодействие на МКБППМН с прокуратурата; актуални измерения на родителските права и задължения за преодоляване на конфликти при деца с асоциално поведение; превенция на криминализацията и виктимизацията; супервизия по индивидуални случаи, мотивационни техники за корекция на девиантно поведение и други. Интересът към занятията в Центъра е голям и становищата на преминалите обучение е, че темите са подбрани сполучливо, занятията са на високо ниво и придобитите знания и умения са от особена полза. За лектори в центъра се канят университетски преподаватели, действащи магистрати и висококвалифицирани специалисти от практиката. През 2014 г. **над 60 секретари на МКБППМН са преминали квалификационен курс.**

В изпълнение на координиращата функция на Централната комисия беше изготвена бюджетна прогноза - предложение до МФ относно разчитането на средства по бюджетите на общините за дейността на местните комисии за БППМН за 2015 година. **Беше изготвена и бюджетна прогноза за дейността на ЦКБППМН за периода 2015 – 2017 година.**

В изпълнение на координиращата и аналитична функция, по покана на зам. министъра на вътрешните работи, представители на Централната комисия участваха в разработването в МВР на концепция – **система от мерки за ограничаване на нивата на битовата престъпност в страната.** Централната комисия предостави на работната група анализ на криминогенните фактори, детерминиращи детското девиантно поведение, добри практики в първичната превенция и предложения за усъвършенстване и допълване на превантивната дейност.

Продължи участието на Централната комисия в **разработването на националната стратегия за борба с наркотиците – 2014 – 2018 г.** Бяха направени предложения за усъвършенстване на превантивната работа, за повишаване на информираността за рисковете, за разгръщане на обучения на специалисти, работещи с рискови групи, планиране на дейности за ограничаване на търсенето на дрога, за обхващане и лечение на деца с наложена възпитателна мерка, зависими от психоактивни вещества. След приемането на Стратегията и Плана за действие до всички местни комисии беше изпратено писмо-указание за предприемане на действия в изпълнение на тези документи. **Информация за извършената работа на МКБППМН в тази насока е предоставена в раздела за превантивната дейност на МКБППМН в настоящия доклад.**

Продължи и участието на секретаря в **постоянно действащата национална консултативна група към националната комисия за борба с трафика на хора.**

В изпълнение на методологичната и ръководна функция по отношение на местните комисии за БППМН, **съвместно с държавна агенция «Архиви» беше изготвено ново методическо указание за архивиране и съхранение на документацията.**

Моради липса на финансови средства не бяха реализирани планираните тематични проверки в областите Ловешка, В.Търновска и Благоевградска.

В изпълнение на функцията по оперативно ръководство беше проведено **заседание на Централната комисия.** Пленарният състав изслуша доклад за дейността на комисията през последните три години, както и анализ криминалната активност на малолетните и непълнолетните, изнесен от секретаря на комисията. На базата на анализа бяха обсъдени и приети приоритетни области за дейност на Централната и местните комисии: ранна превенция и предизвестяване на симптоми за извършване на криминални деяния от малолетни и непълнолетни; работа в училищата – с директори, училищни настоятелства, родителски комитети, педагогически съветници; работа за ограничаване на криминалната активност на ромските деца – взаимодействие с ромски лидери, формиране на просоциално поведение, ценности и мотивация за посещение на училище, социално подпомагане, осигуряване на възможности за трудова реализация. Беше обсъдено и прието становище на Централната комисия по проекта за нов Наказателен кодекс в частта му, касаеща малолетните и непълнолетните. Съобразно решението на Централната комисия, становището беше изпратено в правната комисия на Народното събрание.

Експертите на ЦКБППМН продължиха да **консултират** секретарите на МКБППМН, да участват в проверки по конкретни случаи и да оказват методическо съдействие на професионалисти, докторанти и студенти по проблемите на асоциалното поведение.

През 2014 г. секретарят и експерти от ЦКБППМН взеха участие в **работни групи**, обсъждания на проекто-документи, семинари и дискусии на ДАЗД, НКБТХ, УНИЦЕФ и други. Секретарят на ЦКБППМН участва в работна група към Министерството на правосъдието за подготовка на проект за изменение на НПК в частта му, касаеща непълнолетните.

Поради липсата на средства в бюджета на ЦКБППМН през 2014 г. не беше възможно издаването на **печатния орган на ЦКБППМН – списание «Обществено възпитание»**. Изданието е единственото по рода си в страната и преустановяването на неговото издаване се оценява от специалистите системата за БППМН като невъзможност за пълноценно изпълнение на ръководната и методическа функция на Централната комисия.

* * *

Девиациите в поведението на децата са едно от предизвикателствата на съвременето. Ефективният отговор на това предизвикателство следва да се търси в усъвършенстване на превантивната работа. Ограничаването на въздействието на криминогенните фактори предполага обединени усилия на всички сфери и всички институции, имащи отношение към детската проблематика.